

בישולי נכרי

מקור הדין

הפת וגם אינם באים בתורת מאכל פשיטא דלית בהו משום בישולי גוים שאין אדם מזמן חבירו עליהם, ומאי דקרי הרמב"ם לפולים וחגבים דאתו משום פרפרת, אינו רוצה לומר פרפרת בעלמא דהיינו לקנוח סעודה, אלא רוצה לומר לפתן ולפת בהם את הפת, ותדע שהרי הרב בפירוש המשניות למסכת ברכות בפרק כיצד מברכין [פרק ו משנה ה] כתב וז"ל פרפרת שם ללפתן וכל מיני מטעמים שיאכלו בו הלחם ע"כ, וזה מבואר כמו שכתבתי... ומיהו מצינו לפרושי שהטור קרי פרפרת למאכל הבא במקום לפתן כגון אורז ודייסא שדברים אלו אף שאינם באים ללפת הפת אסירי משום בישולי גוים וכדכתבנא ותו לא מידי.

8. כף החיים יורה דעה קי"ג: ז'

אבל החכ"א כלל ס"ו או א' כתב דדבר הבא לקינוח סעודה יש בו משום ביש"ג. וכ"כ ערוך השלחן או' ז' דדעת הטור והש"ע דזה שאמרו חז"ל ללפת בו את הפת לאו דוקא הוא ואורחא דמילתא קאמר דדבר שאינו חשוב אין מעלין על שלחן מלכים ללפת בו הפת אבל העיקר תלוי בדבר של חשיבות העולה על שלחן מלכים אעפ"י שנאכל בפ"ע ולא עם הפת וסיים דלענין דינא כיון דהטור והש"ע פסקו לאיסור הכי ק"ל.

9. שו"ת יחיה דעת חלק ה סימן נג

(לענין סופגניות לפטור אותם מבישולי נכרים כיון שאינם באים למזון) ויש סיוע לדברי הגאון מהר"י זיין מתשובת הרדב"ז חלק ג' (סימן תרלז), שכל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי גוים. ועיין עוד בחידושי הריטב"א (עבודה זרה לח ע"א). וכן העלה הפרי חדש (סימן קיג סק"ג). אולם אין כן דעת הטור ומרן השלחן ערוך /יו"ד/ (בסימן קיג סעיף א').

10. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לח עמוד א

אמר רב אסי אמר רב: דגים קטנים מלוחים נאכלין כמות שכן מחמת מלחן - אין בהן משום בישולי עובדי כוכבים. אמר רב יוסף: אם צלאן עובד כוכבים - סומך ישראל עליהם משום עירובי תבשילין, ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא טיגן (את הדגים) כמוריים שומן דגים עס קמח. - אסור. פשיטא! מהו דתימא דהרסנא עיקר ואותו מוריים נאכל כמות שזא חזי וסרי, קמ"ל קימחא עיקר.

אמר רב ברונא אמר רב: עובד כוכבים שהצית את האור באגם - כל החגבים שבאגם אסורין. ה"ד? אילימא דלא ידע הי טהור והי טמא, מאי איריא עובד כוכבים? אפילו ישראל נמי!

אלא משום בישולי עובדי כוכבים, כי האי גוונא מי אסיר? והאמר רב חנן בר אמי א"ר פדת א"ר יוחנן: האי עובד כוכבים דחריך רישא - שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה, אלמא לעבורי שער קמיכוין, ה"נ לגלויי אגמא קא מיכוין! לעולם דלא ידע הי טהור והי טמא, ומעשה שהיה - בעובד כוכבים היה.

גופא, אמר רב חנן בר אמי א"ר פדת א"ר יוחנן: האי עובד כוכבים דחריך רישא - שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה. אמר רבינא: הלכך, האי עובד כוכבים דשדא סיכתא שם יתד לאתונא ליכסא כחטור, וקבר בה ישראל קרא מעיקרא והעודו טוכים הסיקו ונתפסלה הדלעת - שפיר דמי. פשיטא! מהו דתימא: לבשולי מנא קא מיכוין, קמ"ל לאין נישול ככלים: לשרורי מנא קא מיכוין להקשות את היתד ואין דעתו לניסול.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הניח ישראל בשר על גבי גחלים, ובא עובד כוכבים והפך בו - מוותר. היכי דמי? אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל, פשיטא! אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל, אמאי מותר? בישולי של עובדי כוכבים ניהו! לא צריכא, דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי, והשתא קא בשיל בחדא שעתא, מהו דתימא: קרובי בישולא מילתא היא, קמ"ל.

1. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה... והשלקות

2. רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

והשלקות - כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חתנות. וכ"כ התוס' והרמב"ם.

שם לח א: מדרבנן - שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא. וכ"כ אור זרוע ועוד. ונפק"מ לישראל מומר.

3. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לז עמוד ב

והשלקות. מנהגי מילי? א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אמר קרא: למלך חשבון אוכל בכסף תשביני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי, כמים - מה מים שלא נשתנו, אף אוכל שלא נשתנה.

אלא מעתה שכל שינוי אסור, חטין ועשאן קליות ה"נ דאסורין! וכי תימא ה"נ, והתניא: חטין ועשאן קליות - מותרין!

אלא כמים - מה מים שלא נשתנו מבריייתו, אף אוכל שלא נשתנה מבריייתו. אלא מעתה, חטין וטחנן ה"נ דאסורין! וכי תימא ה"נ, והתניא: חטין ועשאן קליות - הקמחים והסלתות שלהן מותרין! אלא כמים - מה מים שלא נשתנו מבריייתו ע"י האור, אף אוכל שלא נשתנה מבריייתו ע"י האור. מידי אור כתיב? אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: כל הנאכל כמות שהוא חי - אין בו משום בישולי עובדי כוכבים.

בסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו הכי, אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: כל שאינו נאכל על שולחן מלכים ללפת בו את הפת - אין בו משום בישולי עובדי כוכבים.

מאי בינייהו? איכא בינייהו: דגים קטנים, וארדי, ודייסא אין נאכלין חיין ואין עולין על שולחן מלכים. ללשנא קמא יכ כהן משום בישולי עובדי כוכבים ללשנא כחלא שרו.

4. תוספות מסכת עבודה זרה דף לח עמוד א

פסק ר"ת דהלכתא כהני תרי לישני ואי איכא חד מינייהו או נאכל חי או אינו עולה אין בו משום בישולי עובדי כוכבים דבשל סופרים הלך אחר המיקל. וכן ברמב"ם מאלכות י"ד.

דבר הראוי לאכילה שאין רגילות לאוכלו

5. חדושי הריטב"א עבודה זרה דף לח עמוד א

כל הנאכל כמות שהוא חי. פירוש שראוי לאוכלו כמות שהוא חי ואף על פי שאין הרגילות לאוכלו אלא מבושל, והכי רהיט כוליה פרקין.

6. בית הבחירה למאירי עבודה זרה דף לח עמוד א

ואף על פי שהחטים ראויים לכוס קודם עשיית הדייסא ונמצא שנאכל כמות שהוא חי אין קורין נאכל כמות שהוא חי אא"כ היא אכילה הרגילה לבני אדם אף על פי שאינה עיקר אכילת אותו הדבר. כלומר צריך אכילה מקובלת. ואפילו שזו לא עיקר אכילתו.

7. פרי חדש יורה דעה סימן קיג ס"ק ג

[ג] או לפרפרת. כן כתב הטור ומשמע שר"ל שאף שהמלכים אינם מלפתים בו הפת כיון שעולה על שלחנם לפרפרת, דהיינו לקנוח סעודה, נאסר משום בישולי גוים... דברים הבאים בקנוח סעודה שאינם עשויים ללפת בהם את

13. רמב"ם מאכלות אסורות פרק יז הלכה יז - יח

וכן קליות של עכו"ם מותרין ולא גזרו עליהם שאין אדם מזמן חבירו על הקליות.

פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותן העכו"ם ומוכרין אותן אסורין משום בישולי עכו"ם במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת.

והאמר ר' אסי א"ר יוחנן: כל שהוא כמאכל בן דרוסאי - אין בו משום בישולי עובדי כוכבים, הא אינו כמאכל בן דרוסאי - יש בו משום בישולי עובדי כוכבים! התם שאסרנו בלא הגיע למאכל כגון דאבותיה בסילתא נסל. ושקליה עובד כוכבים ואותביה בתנורא אלל הכל דמנחא אגומי כלאו היסק דעונד כוכבים הוה מנסל לה לזמן מוכנה. תניא נמי הכי: מניח ישראל בשר על גבי גזלים, ובא עובד כוכבים ומהפך בו מנענע מבלי להרימו. ב"י עד שיבא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש שישלקנה מאירי; שופתת אשה קדירה על גבי כירה, ובאת עובדת כוכבים ומגיסה עד שתבא מבית המרחץ או מבית הכנסת, ואינה חוששת.

איבעיא להו: הניח עובד כוכבים באופן שיכל להתבשל והפך ישראל וזרו בישולו, מהו? אמר רב נחמן בר יצחק: ק"ו, גמרו ביד עובד כוכבים מותר, גמרו ביד ישראל לא כ"ש. איתמר נמי: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן: בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל, בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים - מותר, ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים. ואם הפך ישראל לאחר שנתבשל כמאכל לר"ח והר"ן אסור ולא"ש ולספ"ק מותר.

...דג מליח שמתלוו העונד כוכבים ונמליחתו הוא נאכל כלל נישול - חזקיה שרי כלאו הוא נישול, ור' יוחנן אסר דזהו נישול.

ביצה צלויה שכללה עונד כוכבים - בר קפרא שרי ואילו וכליז אוכל דמיה ולא נע עונד כוכבים נאכל, ור' יוחנן אסר. כי אתא רב דימי אמר: אחד דג מליח ואחד ביצה צלויה - חזקיה ובר קפרא שרו, ורבי יוחנן אסר. ר' חייא פרוואה אקלע לבי ריש גלותא, אמרו ליה: ביצה צלויה מאי? אמר להו: חזקיה ובר קפרא שרו, ור' יוחנן אסר, ואין דבריו של אחד במקום שנים. אמר להו רב זביד: לא תציתו ליה, הכי אמר אביי: הלכתא כוותיה דרבי יוחנן.

... בעו מיניה מרבי אסי: הני אהני חמשים שלישי דארמאי מאי? חוליי מתוקים לא תיבעי לך - דודאי שרו, מרירי לא תיבעי לך לזמן נאכלין ונישולין ממחוק - דודאי אסירי, כי תיבעי לך - מציעאי נאכלין חיון ע"י הדחק מאי? אמר להו: מאי תיבעי להו? דרבי אסר הרב שלי, ומנו? לוי.

11. ילקוט יוסף קצוש"ע יורה דעה סימן קיג

טו. אפונים [חומוס] קלויים על ידי גוי, וכן קליות של עכו"ם, מותרים, ואין בהם משום בישולי גויים, שאין אדם מזמין את חבירו על קליות קלויים.

12. הרב משה יוסף - אתר בד"ץ בית יוסף

ואמנם היום נהוג להגיש קליות לפני האורחים שבאים לביקור, מ"מ נראה לבאר, שאין על הקליות חשיבות של זימון, שהרי אם היתה שיחה חשובה בינו לבין חבירו (כשיחה עיסקית חשובה, וכדו'), או שבא אליו מלך לבקרו, ודאי שהיה מזמנו לארוחה ממש, ולא מגיש בפניו פיצוחים בלבד.

...וברור הדבר כי כשאנו אומרים "עולה על שלחן מלכים", אין הכוונה למאכל שמלכים ושרים אוכלים אותו, אלא הכוונה היא למאכל שרוב העם אוכלים אותו בשופי ובטוב לבב, ולא בדוחק ובצער, כי כל ישראל בני מלכים הם. ואין אנו מצריכים שמלכים ממש יאכלו ממאכל זה, או שמאכל זה נאכל רק בסעודות מפוארות ולפי זה חטיפי תפוחי אדמה החתוכים דק דק ומטוגנים, (תפוצ'פס), אף שאין מגישים אותו בסעודות מפוארות, כיון שנאכל על ידי רוב העם לתיאבון, שפיר נחשב כעולה על שלחן מלכים, ובעיני ביה הוא בישול ישראל. וראה בשו"ת אגרות משה (חלק ד' מיו"ד סי' מה בד"ה ביד), שהסכים לאסור את התפוצ'פס מדין בישולי נכרי.

לשון השו"ע

סעיף ז: הדלקת ישראל בבישולי נכרים

אין שגירת (פ' הבערה). ובערו והשיקו (תרגום ויהוה שגרו) התנור מועלת אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עובד כוכבים, צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, למקום הראוי להתבשל בו.

הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת דווקא אם עושה קירוב בישול. ש"ך ט, וכן נוהגין. (הגהות ש"ד ובארן ובמרדכי פא"מ). ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל. וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם, רק שהכותית הדליקה האש מאש של ישראל, שרי (או"ה שם בשם מהר"ם).

סעיף ח: סילוק נכרי קודם מאב"ד

נתן ישראל קדרה על האש וסלקה, ובא עובד כוכבים והחזירה, אסור. אלא אם כן הגיע בפנעל למאכל בן דרוסאי, שהוא שליש בישולו פמ"ג: חצי בישול, כשסילקה. ואם הגוי סלקה קודם מאב"ד. לב"י אסור שהגוי בשלה מהסל. ולב"ח (ג) מותר שלא היה צורך במעשיו. (ולרמ"א שהתיר בשגירה אין נפק"מ. ש"ך).

סעיף ט: בישול גוי עד מאב"ד

אם בישלו עובדי כוכבים כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל, יש לאסור, אלא אם כן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרובה בדבר. שו"ע כר"ח, רשב"א ור"ן וכן החמירו הרש"ל והשל"ה.

(רמ"א): ויש מתירין בכל ענין, וכן נוהגין. כרא"ש וסמ"ק ועוד.

סעיף י: מעשה ישראל שלא מועיל לבישול

הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאכל בן דרוסאי, ובא עובד כוכבים והפך בו ונתבשל, אסור. ואפילו למתירים בקיסם דל"ד לקיסם וחיתוי כמו שמחלק הר"ן להדיא. ש"ך ח.

סעיף יא: ספק בבישולי נכרים

הניח ישראל על גבי האש, והניח עובד כוכבים לשמרו, והפך בו ואין ידוע אם סלקו העובד כוכבים עד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי, מותר. (דספק דבריהם להקל) (טור). וכן כל ספק בישולי עובדי כוכבים וכיוצא בו, מותר. אלא אם ספק האיסור הוא דבר המצוי. ט"ז ח.

סעיף יב: הוכשרו לאכילה במליחה ונתבשלו

דגים קטנים שמלחן ישראל או עובד כוכבים והוכשרו לאכילה לכל אדם, הרי הן כמו שנתבשל מקצת בישול. ואם צלאן עובד כוכבים, אחר כן, מותרים. שלא גזרו במליחה. ומצד שני קודם שנתבשל היה כבר ראוי לאכילה.

שם: בישול בנאכל על ידי הדחק

אבל דגים מלוחים גדולים אפילו שמלחן, אינם נאכלים אלא ע"י הדחק; לפיכך אם צלאן עובד כוכבים, אסורים כר' יונה ורשב"א, ויש מתירין רמב"ן. ולהלכה יש להתיר בהפסד מרובה או בשעת הדחק. כה"ח עא.

הגה: וכן כל דבר שנאכל חי על ידי הדחק, ובשלו עובדי כוכבים, דינו כדגים גדולים. ובשר מלוח אינו נאכל כלל כמו שהוא חי, ואסור אם נתבשל על ידי עובד כוכבים (תוספות פ' החולץ).

סעיף יג: מליחה, עישון וכבישת גויים

דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה, הרי אלו מותרין, דמלוח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל. הגה: גם

סעיף א: גדרי איסור בישול נכרי

דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת (קינוח. ולדעת הפר"ח ג מותר), שבישלו עו"ג, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל כר"ת ולא כר' אברהם שהתיר בבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

סעיף ב: תערובת שאינה ניכרת בבישול נכרי

עירב באופן שלא ניכר לעצמו. דרכ"ח כב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובישולם העובד כוכבים, אם העיקר כלומר רובו. רמ"א קיב יד. כמו בכללי הברכות. דרכ"ח כ'. מדבר שיש בו משום בישולי עובד כוכבים, אסור. ואם לאו, בדיעבד מותר.

שם: קליה בבישולי נכרים

הגה: ומותר לאכול אפונים קלויים של עובדי כוכבים, וכן הקטניות שקורין ערבש"ן, קלויים, דאינן עולים על שלחן של מלכים (בא"ח: היום עולים על שלחן מלכים ואין להתיר. גרע"י: אין אדם מזמן חבירו עליהם) וכן נהגו בהם היתר אם לא במקום שנהגו למשוך המחבת בחלב, שאז נוהגים בהם איסור (רמב"ם פ"ז דמ"א ומהר"א מפראג והגהות בארן). אבל בלאו הכי, שרי ואין לחוש לכלים של עובדי כוכבים, דסתמן אינן בני יומן. וכל פרי שנאכל כמו שהוא חי, אף על פי שבשלו אותו עובדי כוכבים ונמחה ונעשה תבשיל בידיהם, שרי. ועל כן אוכלין הפוביד"ל א שעושין העובדי כוכבים (ד"ע ממשמעות הרמב"ם ור"ן ותוס' והוא פשוט).

סעיף ג: פת שבתוכה תבשיל נכרי

פנאד"ה שאפאה עובד כוכבים, אסורה אפילו למי שנוהג היתר בפת של עובדי כוכבים, שהשומן נאסר כשהוא בעין שהוא ניכר וחמור מירקות. רעק"א משום בישולי עובדי כוכבים, ונבלע בפת. וכן ירקות הנאכלים חיים שבשלם עם בשר, אסורים, מפני ששומן של בשר נבלע בהם.

סעיף ד: שפחות שבבית ישראל

יש מי שמתיר בשפחות שלנו (רמב"ן, ר"ת), ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: ובדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים (ארון כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט (שם).

סעיף ה: כוונה בבישולי נכרים

עובד כוכבים שבישל, ולא נתכוין לבישול כגון ששם כלי לחיזוק (כרמב"ם. ולרא"ש צריך שלא ידע שיש תבשיל. ולטור שניהם לחומרא), מותר. כיצד, עובד כוכבים שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים, הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שעולים על שלחן מלכים. וכן אם חרך הראש להעביר השער, מותר לאכול ראשי האזנים שנצלו בשעת החריכה. אבל אם כיון לשם בישול, כגון שהסיק התנור לבשל בו, והיה בו בשר תחלה ונצלה, אף על פי שלא כיון לזה הבשר, שהרי לא ידע בו, אסור.

סעיף ו: ישראל ונכרי שבשלו

כל שבישלו ישראל מעט בישולו, בין בתחלה לשו"ע עד שנעשה מאב"ד כדלהלן סעיף ח. בין בסוף מקודם שהגיע למאב"ד, מותר. לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהגיס ישראל וגמר העובד כוכבים, הרי זה מותר. (ואפילו לא היה מתבשל אלא כמאב"ד. ט"ז בלא סיוע העובד כוכבים).

כבוש אינו כמבושל, דלא אסרו אלא בישול של אש (טור). ובבישול בקיטור נחלקו האחרונים. ובישול בחמה מותר. דרכ"ט טז. וצלי אש אסור.

סעיף יד: דברים שנאכלים רק בדוחק גדול

ביצה, אף על פי שראויה לגומעה חיה, אם בשלה עובד כוכבים, אסורה. ואף ליש מתירין דסעיף י"ב בדגים גדולים מודים כאן ובתמרים המרים דסעיף ט"ו, שכאן אין נאכלין אלא ע"י דוחק גדול. ט"ז יד.

סעיף טו: תמרים המרים

תמרים המרים קצת, שאינם נאכלים אלא על ידי הדחק, אם בשלם עובד כוכבים, אסורים.

סעיף טז: דין הכלים

כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר (רשב"א). ויש אומרים שאינם צריכים (רא"ש). ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא.

הגה: עובד כוכבים שבשל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לבריא, ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים, דכל כה"ג היכרא איכא. (ב"י בשם הר"ן שכ"כ משם הרא"ה). ט"ז ע"פ משמרת הבית: וחס שלא הותר אפילו לחולה עצמו אלא בעת הצורך בלבד דהיינו בשבת הא למוצאי שבת חוזר לאיסורו וכ"ש לבריא ודומה לנבילה לחולה שיש בו סכנה דמותרת לו בשבת ואם הבריא אסור. נקח"כ: 'בשל סופרים הלך אחר המקל'.